

NIEUWE GEOGRAFISCHE LIJNEN IN EUROPA

De Oder-Neissegrens, een conflictgrens tot de jaren 1990.

Op de Conferentie van Potsdam werd de nieuwe grens tussen Duitsland en Polen vastgelegd. Als gevolg van het nieuwe conflict tussen het kapitalistische Westen en het communistische Oosten, werd de Conferentie nooit afgerond met een officieel vredesverdrag. Door de Koude Oorlog werden de voorlopige bezettingszones niet verder besproken.

De twee rivieren, de Oder en de Neisse, vormen de huidige grenzen tussen de Bondsrepubliek en de Republiek Polen. Haar oorsprong ligt weliswaar in een ver verleden.

De Conferentie van Potsdam (zie rubriek 'klasreflectie' in dit nummer op p. 18), waarop werd beslist welke de nieuwe grens tussen Duitsland en Polen ging worden, was – ten gevolge van het in 1945 opgetrokken IJzeren Gordijn en het daaraan verbonden conflict tussen het kapitalistische Westen en het communistische Oosten – echter nooit geëindigd in een officiële vredesconferentie en -verdrag. De voorlopige bezettingszones zouden er verder besproken moeten geweest worden, maar door de aanvang van de Koude Oorlog viel dit in duigen. De nieuwe oostelijke Duitse grens, en de nieuwe westelijke Poolse grens, werd bepaald door de rivieren Oder en Neisse. Pas begin van de jaren 1990 zou deze grens officieel erkend worden.

Een eeuwenlang conflictgebied

Na de Eerste Wereldoorlog volgde het Verdrag van Versailles. Dat betekende voor de toekomstige Weimarrepubliek een gebiedsrestrictie van ongeveer één tiende van het grondgebied ten tijde van het Duitse keizerrijk. Het betrof het gebied dat anderhalve eeuw voordien geannexeerd werd na de Poolse Delingen (zie rubriek 'klasreflectie' in Sporen van Herinnering nr. 27, maart 2018). De Tweede Republiek Polen was gebaseerd op de histori-

De Ministers van Buitenlandse Zaken van de USSR en nazi-Duitsland ondertekenen het non-agressiepact tussen beide landen en verdelen hierbij het te veroveren Polen. Na de oorlog wenst Stalin zijn greep op het door de USSR veroverde Poolse gebied niet te verliezen.

sche grenzen van Groot-Polen van vóór 1772. Etnische conflicten heersten er al geruime tijd.

Tijdens de Conferentie van Teheran (november 1943) beslisten de geallieerden dat Duitsland beduidend verkleind moest worden. Wanneer de oorlog vorderde in het voordeel van de drie geallieerde landen, leverde de Conferentie van Jalta (februari 1945) een veel concreter beeld op van de naoorlogse Europese toekomst. Stalin, die zijn hand had kunnen leggen op Oost-Europa sinds het von Ribbentrop-Molotovpact, zag een teruggave van die landen na een overwinning op nazi-Duitsland niet zitten. De Sovjetleider wenste zijn greep op die landen te behouden. Om die reden werd dan ook al de Oder-Neissegrens voorgesteld als de nieuwe oostelijke Duitse grens, waarbij Polen westwaarts zou opgeschoven worden.

De Oder-Neissegrens, een gevolg van de Tweede Wereldoorlog

De door de geallieerden vastgelegde grens tussen Duitsland en Polen is een direct gevolg van Duitslands verlies van de Tweede Wereldoorlog. De twee rivieren hebben in het verleden al een belangrijke rol gespeeld tussen beide naties. De Oder-Neissegrens (in het Duits aangeduid met 'Oder-Neiße-Grenze' en in het Pools 'Granica na Odrze i Nysie')

neemt vanaf de jaren 1940 weer een cruciale rol op zich.

Na 8 mei 1945 dient een vredesverdrag opgesteld te worden. Ter voorbereiding houden de geallieerden te Potsdam de eerste conferentie in vredetijd. Het vredesverdrag zal er echter nooit komen, zoals hoger vermeld. Duitsland verliest circa één vierde van haar oppervlakte. Deze nieuwe en willekeurig getrokken grens brengt evenwel één van de grootste

volksverhuizingen die de mensheid ooit gekend heeft met zich mee. (De grote volksverhuizing na de Tweede Wereldoorlog zal behandeld worden in Sporen nr. 38). In het westen van het 'nieuwe' Polen, dat voorheen Duits ingelijfd grondgebied was, zijn de thans vreemde inwoners ongewenst. (Etnische) Duitsers worden over de Oder-Neissegrens gezet zodat voor de uit het Oosten uitgeweken Polen ruimte kan worden ge-

Tijdens de Conferentie van Potsdam (juli – augustus 1945), waarbij Churchill (die later vervangen wordt door Attlee), Truman en Stalin deelnemen, wordt de Oder-Neissegrens, weliswaar officieus, vastgelegd.

© Alle rechten voorbehouden

creëerd. Ongeveer één miljoen 'Duitse staatsburgers' (de nationaliteit die ze in 1939 hadden) die kunnen bewijzen dat ze etnische Polen zijn, kunnen het Poolse staatsburgerschap aanvragen na een examen te hebben afgelegd, waarbij ze o.a. bewijzen een Pools dialect te kennen.

Het probleem dat zich voor de Polen stelt, is hun nieuwe oostelijke grens; deze is thans bij de Sovjet-Unie bijgevoegd. Het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten van Amerika zijn oorspronkelijk gekant tegen de grote invloed van de Sovjet-Unie in Oost-Europa en de door Stalin getrokken grens tussen Polen en de USSR. Een definitief verdrag komt er echter nooit en dus wordt deze grens ook niet erkend. Na verloop van tijd leggen de Britten en de Amerikanen zich hierbij neer; in september 1945 is een communistische regering aan de macht gekomen in Polen en die gaat de grens wel

aannemen door een bilateraal akkoord te sluiten met de Sovjet-Unie. Dit bevestigen ze in juli 1950 tijdens het Verdrag van Zgorzelec. De sinds het begin van de Tweede Wereldoorlog in Londen verblijvende Poolse regering in ballingschap weigert de westelijke grens – aan de Oder en de Neisse – te erkennen aangezien ze zo aangeven dat ze het voormalig oostelijk gebied van de Tweede Republiek Polen zullen verliezen ten voordele van de USSR. Men mag niet vergeten dat steden zoals Wilno (de hedendaagse Litouwse hoofdstad Vilnius) en Lwów (heden het Oekraïense L'viv) Pools waren ... Polen die in het voormalige Oost-Polen leefden krijgen de keuze om Sovjetstaatsburger te worden of naar het nieuwe Polen gestuurd te worden.

Op 9 november 1989 valt de Muur van Berlijn en dit geeft aanleiding

tot de Hereniging van het DDR (Duitse Democratische Republiek of Oost-Duitsland) en de BRD (Bondsrepubliek Duitsland of West-Duitsland). De Bondsrepubliek Duitsland gaat akkoord met de Oder-Neissegrens in september 1990 met het 'Twee-plus-vierverdrag' (West- en Oost-Duitsland enerzijds en de VSA, USSR, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk anderzijds). Als tegenprestatie dienen de vier laatstgenoemde landen de hereniging van de 'Duitslanden' te erkennen. De Oder-Neissegrens wordt pas bevestigd in januari 1992 na het Verdrag van de Goede Buren (*Deutsch-Polnischen Nachbarschaftsvertrag*). Tegenwoordig zijn het nog enkel extreemrechtse partijen, zoals de NPD, die deze grens willen opheffen ...

Johan Puttemans
Pedagogisch coördinator
Vzw Auschwitz in Gedachtenis

Naam en voornaam

Klas / Vak

Doelgroep: 3^e (en 4^e) graad, ongeacht de onderwijsvorm. Vakken: aardrijkskunde, Geschiedenis, PAV, MaVo.

Opdracht: analyseer beide kaarten

© www.alternatehistory.com/wiki/

© www.euratlas.net/history/hisatlas/europe/

Het artikel 'vraagstuk' beschrijft de nogal woelige ontstaansgeschiedenis van de huidige Oost-Duitse/West-Poolse grens.

Beschrijf wat je in het oosten van Polen ziet (dat grenst met west-USSR).

Specificeer volgende landen/regio's:

- Litouwen (en de andere twee Baltische Staten: Estland en Letland)
 - Wit-Rusland
 - Oekraïne
- Facultatief:
- Roemenië
 - Bulgarije
 - De Balkanstaten

Zoek (voor één, meerdere of alle landen) op hoe zij zijn overgegaan in een communistisch regime. Wat zijn de onderlinge overeenkomsten en de verschilpunten?

Opmerkingen leerkracht

SPOREN VAN HERINNERING

is een driemaandelijks uitgave van
vzw Auschwitz in Gedachtenis

www.auschwitz.be